

Kapisztrán

KULCSÁR PÉTER KÖNYVE

A jól megírt életrajz izgalmasabb, mint sok regény. A Gondolat Könyvkiadó sikeres *Magyar história* sorozatának *Életrajzok* című válfajában Kapisztrán Jánosról szóló pályakép ki-tünően van megírva. Szerzője, Kulcsár Péter, a szegedi egyetem-nőtt tudósa, itt kezdte pályáját az egyetemi könyvtárban, s ma mint a pesti egyetemi könyvtár igazgatóhelyettese egy-szersmind a középkori magyar történelem kiváló művelője. A *Szeged története* I. kötetében ő írta meg a Városház 1440 és 1543 közötti történetét. Röviden már ott is előadta Kapisztrán János szegedi útjainak történetét.

1.

Kapisztrán János 1386. június 24-én született az Aquila közelében levő, ma is jelentéktelen Capistrano falucskában, német eredetű zsoldoskapitány apától, szinte gyermeklány anyától. János tíz évig (!) egyházi és polgári jogot hallgatott Perugiában. Lakótársa, barátja volt Cesarini Julián, aki szintén beírta nevét nemcsak hazánk, hanem Szeged történetébe is: 1444-ben ő vette rá pápai követként Ulászlót a szegedi béke megszerezésére. Ő is, a király is ott veszett a várnai csatában. Diáktársuk volt Marchiai Jakab is, aki ugyancsak megfordult Szegeden 1432 és 1439 közt, mint inkvizitor, s akinek gótius székét — Szeged bűntörvénytörvényét egyetlen emléket — megőrizték a ferences barátok.

János bírói pályára lépett, de 1410-ben leköszönt. Politikába keveredett, kormányzó lett, míg-nem ellenségei börtönbe csukták. 1415. július 22-én látomása volt börtönében, s 1416-ban váltásdíj ellenében úgy hagyta el rabságát, hogy belépett a ferencesek rendjébe.

Bizalmatlanul fogadták, de végül meggyőződtek őszinteségéről, hamarosan kiváló képességeiről is. 1420-ban szentelték föl, s nemsokára neves prédikátorként ismerték szerte Itáliában. Rómában, Sienában prédikált, majd inkvizitorként vette föl a harcot a nápolyi zsidók és az eretnekek ellen. Nagy szerepe volt abban, hogy a ferencesek szigorúbb, obszerváns ágának helyzete meg-erősödött Európán szerte, sőt a Szentföldön is, ahová 1439-ben jutott el. Két ízben is *vicarius generalis*, azaz az obszervánsok főnöke volt.

Hivatásának az eretnekek elleni harcot tekintette. Csak a középkori lélek ismeretében érthetjük meg, hogy a szeretet val-lásának hirdetője milyen kegyetlen tudott lenni. Ime egy döb-benes leírás: „A vesztőhelyen a halálra ítélt hanyatt fektet-ték, és egy kemény deszkához vasdróttal odakötötték, végtag-jaihoz pedig négy erős lovat fogtak be. A lovakat elindították és ezek szörnyű kínokat okozva tépni kezdték tagjait. A hóhér megszánta a szerencsétlent, el-vágta az inait, amelyek nem akartak elszakadni. Kapisztrán János ájulás nélkül nézte végig e borzasztó látványt. Amikor a nyomorult meghalt, saját kezé-vel szedte össze az összeroncolt tagokat és a poros beleket.”

Akkor is az eretnekeket üldözte Németországban, Lengyel-országban, Ausztriában, amikor Magyarországára indult, hogy megakadályozza a magyar urak-nak a törökkel való szövetségét.

2.

III. Callixtus pápa 1455. július 20-i levele szabott új irányt tevékenységének: a török elleni keresztes hadjárat megszerve-zését bízta rá. Kapisztrán ekkor már Győrött volt. Innen jött szeptemberben Szegedre. Az al-

sóvárosi rendház még épülőben volt, ezért nem ott szállt meg, hanem Fügedy Benedeknek Nagy utcai házában. (Az 1452. évi tizedjegyzékben is ott talál-juk a Nagy utcában — a mai Oskola utcában — Fügedy Fer-encet.) A ház a Latrán (a mai Roosevelt) térre nézett, ahol a marhavásárt szokták tartani. En-nek a kapujában prédikált Ka-pisztrán a sokadalomnak. „A szállásért — írja Kulcsár Péter — haló poróban is hálás volt: meggyógyította Fügedy néma fi-át, aki felkereste a sírját.”

Juan Carvajal pápai követ 1456. február 15-én Kapisztrán mellére tűzte a pápa megszen-telte keresztet, s ezzel megbizta a keresztes hadjárat szervezésé-vel. A hadsereg gyülekezésének időpontját csak augusztus elsejé-re tűzték ki. Csakohy II. Meh-med (ahogy régebben hívtuk: Mohamed) szultán nem várt ed-dig, hanem megindult Belgrád, azaz Nándorfehérvár felé száz-ezer katonájával. Callixtus pápa június 29-én elrendelte, hogy a keresztény világ bójttal, imával kérje az ég segítségét, s erre em-lékeztetőül dél tájban harangoz-zanak az egész földkerekségen. (Amit rosszul tudunk tehát: nem a nándorfehérvári győzelem em-lékre, hanem a veszedelem hí-rére, ellenére szólnak délben a harangok.)

Éhínség, a Halley-üstökös föl-tűnése, kisédelmes keresztes ha-dak — ilyen kedvezőtlen körülmények között indult Kapisztrán keresztesével Nándorfehérvár alá.

Kulcsár Péter szemléletesen írja le a csatát. Az ekkor már hetvenéves, vértanúságra vágyó, csodatetteinek hírével óriási te-kintélyre szert tevő Kapisztrán Hunyadi tálalma ellenére támadt rá a törökre. Ő ment elől, egyet-len bottal, amelyre Jézus neve volt ráírva, födellen fovel, mög-götte mintegy ezer keresztes. S itt is megmutatkozott, hogy nem a sokaság, hanem a lélek tesz csuda dolgokat. A török-sereg megzavarodott, a szultán is: hibás parancsot adott; Hunyadi — fölismerve a helyzetet — ki-tört a várból, és megfordította az addig kilátástalannak látszó csa-ta sorsát. Éjjelre a török sereg színe-java, 35 000 ember, az egész tüzéség és az egész vezér-akar odaveszett. Mehmed is meg-sebesült, és csak Szófiánál állt meg. *Magyarország hetven évre megmenekült a töröktől, és Nándorfehérvár is kitartott még 1521-ig.*

Aeneas Silvius Piccolomini, a későbbi II. Pius pápa följegyez-

te: „A győzelem szerzőjeül a három Jánost tartják.” Carvajalt, bár ő ott sem volt, Hunya-dit és Kapisztránt.

A két utóbbi nem sokáig él-vezte győzelmének gyümölcsét. Hunyadi augusztus 11-én még Zimonyban, Kapisztrán október 23-án Újlak várában hunyt el. Újlaki Miklós azért vitette várá-ba, hogy ott haljon meg a csoda-tevő: tekintélyének gyarapodását remélte, ha a szent férfit az ő birtokán temetik el. Számítása bevált: a csodák, amelyeket a krónikások szorgosan följegyez-tek, jórészt Kapisztrán újlaki sír-jánál történtek. Később a tete-met a török elől elrejtették. Az-óta sem tudjuk, hova. Kapisztrán szentté avatása sem ment gyorsan. Elveszték a csodákat tartalmazó jegyzőkönyvek, alkal-matlanok voltak az idők. Csak 1690. október 16-án — Magyar-országnak a török alól való föl-szabadulása után — került rá a sor.

3.

Kulcsár Péter a pontos életrajzot élvezetesen adja elő. Ka-pisztrán követelte, hogy Hunya-di az erdélyi eretnekeket küldje hozzá. Hunyadi nem nagyon se-renykedett, arra hivatkozott, hogy a lovai fáradtak. Kulcsár ezt így toldja meg: „Hunyadi lo-vai azonban csak áprilisra fúj-ták ki magukat.” Íróhoz méltó szellemes fogalmazás. Egy idézet-tem így vezet be: „Írása talán megérdemli, hogy mi is elolvá-suk.” Pompás ötlet. Talán kissé közzvetlen, netán frivol, hogy Ka-pisztránt többnyire „Jánosunk” néven emleget, de jól egybevág azzal a hangnemművel, amelyben az egész életrajz íródott, s amely — mint a Fügedy gyerekről szó-lva láttuk — a csodákról is a kor gondolkodásmódjába illeszkedve beszél, s nem megy bele körülményes magyarázkodásba, meny-nyire lehet igaz, hogy pl. Ka-pisztrán itt vagy ott három hal-lottat föltámasztott.

Tömörök, jól vannak megvá-lasztva a fejezetcímek is: *A kor-mányzó — Az újonc — A beke-angyal — Az inkvizitor — Az obszerváns — A prédikátor — A tudós — Az apostol — „Magyar-országára!” — A keresztes — A szent.*

A tudósról még nem is beszél-tem. Holott Kapisztránról az is tudnivaló, hogy a 15. század je-lentékeny, talán legterméke-nyebb íróját is tisztelhetjük ne-ne.

PÉTER LÁSZLÓ

BÖRÖNDI LAJOS

Távolságok

Nézni. A bokrot és a fákat.
A tavat. A hatyúkkal
behavazott világot. A lámpák gömbjeit
ahogyan fölgyíllamlanak
kitöltve teret. (Mint a szárnyas
látomás eliramlanak a
villanyvilágított vágyak.)
A tárgyak mögötti. A falat.
Habarcs kőtekeket. A vonalat
szád sarkában. A hajszálakat
az éjszakában ahogyan fölragyognak.
A sötétet. A nyugalom törékeny mázát.
A feketén csillámló etruszk vázát.
A pókhálóban vergődő bogarat.
A kezet. A párnára hanyatló fejét.
A lassan szétnyíló térdeket.

Kávé, tíz cukorral

Az ember mászkál a városban, s a könyvtárosok portékáját né-zegeti. Mesekönyveket lát, abé-cés-könyveket („A házaselet ABC-je”), szótárakat és szakács-könyveket. Egyre több szakács-könyvet. Csak néhány cím közü-lük... Gundel Károly: „Kis magyar szakácskönyv”; „Főzöká-nállal hazán kívül” (A Magyar Konyha ünnepi kiadványa); Frank Júlia: „Szárnyasparádé”; Tolnai Kálmán: „Hálat s vadat”; Lévai Judit: „Terítéken a gomba”; Móra Ferencné Szakács-könyve; Hatvani Lili: „Ételmű-vészet — életművészet”; Szántó András: „Eleink ételei...” Mon-dom, ez csak néhány szerző és cím, hiszen vannak mások is, például Szalontai Leila: „Az arab konyha remekéből”; Pócs —Nagy: „Bográcsételek”; N. Nagyráth János, a „Tekintetes Nemes Szala Vár Megye Tábla-bírja”; Magyar Házi Gazdasz-szony” (nyomatott Pesten, Tratt-ner János Tamás betűivel és költségén, 1920.). És így to-vább...

Szépek ezek a szakácskönyvek, színészek, fényezettek, harapniva-lók, s a fedőlapon az ábra: élénk füzöld salátalevel, rajta három tükörfőtjás, meghintve bőven borssal-paprikával, majoranná-val, mellette apró kupacokban apróra vágott, valamikkel össze-gyúrt, olvadt sajttal leöntött zöltségek, pirosságok, sárgasá-gok. Zeller, cékla, szemelt főtt kukorica. Három szelet barna kenyér, leheletfinom porcelán-csésze tálkájához támasztva, szétterítve, mint a legyező, s a csészében: halvány színű, gözöl-gő tea. Fölteszem, hogy cukor nélkül. — Egy másik címlapon sárgarégbogrács a szolgafán, tűz alatta, gőz felette, benne pedig a korállszin paprikás hal (és nem

„halpaprikás”, mert az germa-nizmus, szép hal-, paprika-, és paradicsomszeletek. A paradicsomon látszik, hogy késelj vág-ták, nem kézzel törték félbe, na-hát, kicsoda kontárok, az em-bernek elmegy az étvágya.

Posztívum viszont, hogy a bog-rács mellett fehér kancsó vára-kozik a fűben, a kéklő füst mö-gött, benne, ez sejtető, szinültig aludtjej. — A harmadik címlapterv: vágódeszka (termé-szetesen megint csak zöld fű-ben, a kék ég alatt, jelezve au-tós-sátras nomád kedvünket), mellette konyhakés, esetleg ja-tagán, s az esztétikusan elren-dezett alapanyagok: lilá fejű zöldbogyó, szikár, dundi és pódrótszarpaprika (piros, fe-hér, zöld), mellettük, tisztításra „várva” a hápogó ponty s a két kiserő: keszeg meg sügér. — Amott fácn, vadruca tollában; kutyabőr, flinta, nemesi címer, církalmazott, aranyos betűk, az ékezetek helyén ótagú korona. — S a szövegek! A „művek”! Né-zünk csak bele: „... A csikokra vágott, kiolvasztott kolozsvári szalonna zsirijában aransárgára pirítjuk a finomra összevágott hagymát. Beletesszük a komény-magot, egy gerezd fokhagymát, pirossápkát, Piros Aranyat (...) Összekeverjük, majd felöntjük vízzel. Beletesszük a burgonyát, zöldbogyókat, paradicsomot (...) Izlés szerint megőszük, alacsony láng fölött, lehetőleg lefedve késsre főzzük, s azonnal tálal-juk...” S végül egy megjegyzés: tegyük laktatóbbá étünkét, fő-zünk bele csipős kolbászt! A debrecenit, virsli és más effélé-ket — mint szentségtörést — ke-rüljük el, s szólítsuk fel erre fő-zőtársainkat is.

No igen. Nagyon fontos, hogy megfelelően laktató ételt együnk.

A következő esetnek a minap lettem szemtanúja valamely tai-ponállóban, hová kávéivás szempontjából tértem be: egy kicsi öregasszony, mikor a blokk ellenében megkapta a kávéét, el-kezdte rakogatni bele a kocka-cukrokat. Előbb egyesével rakta, majd kettesével. A cukrok gyűl-tek, egyre gyűltek, halmozódtak a pohár fenekén, és olvadtak. Legalább tíz kockacukrot tett kávéjába a kicsi öregasszony. Ha nem tízet, akkor többet. Közben bele is kellett kortyolnia a ká-véba, mert szintje a cukrok kö-vetkeztében aggasztóan meg-emelkedett, s félő volt, hogy túl-folyik, ezért kárba vész.

— Nem ebédeltem — rezzent meg az öregasszony, cukrot visz-szaejtette a cukortartóba, mert ránezett a felszolgáló. — Három napja nem ebédeltem...

Aztán kiitta a kávéét, az olvadt cukrot pedig kikanalazta a po-hárból. Ez sokáig tartott, mert sok cukor volt a pohárban. — Úgy látszik, nemcsak a papri-kás krumplit kell laktatóbbá tenni csipős kolbással, hanem a presszókávéit is kockacukorral. A művelet bizonyára sikeres, a cu-kor roppant nagy energiataartal-mú valami. Hízlat is.

Mindez egyébként tegnapelőtt történt.

FARKAS CSABA

Szent-Györgyi Albert-emlékérem

Az Eremgyűjtők Csongrád Megyei Szervezete és a Sze-gyedi Orvostudományi Egye-tem *Szent-Györgyi Albert-emlékérmét* jelentett meg a Nobel-díj odaítélésének 50. évfordulójára. Szent-Györgyi Albert — mint ismeretes — közel két évtizedig a SZOTE professzora volt, és 1937-ben kapott orvosi-életteni Nobel-díjat a biológiai égségfolya-matok terén elért felfedezé-seiért és a C-vitamin előál-lításáért.

A kétoldalas érem bronz és ezüst változatban készült, át-mérője 42,5 milliméter. Az ezüstérem súlya 36 gramm, finomsága 835 ezrelékes. Ter-vezője Lapis András szegedi szobrászművész, kivitelezője, Szabó Géza, ugyancsak sze-gedi ötvösmester.

Az érem előlapján Szent-Györgyi oldalra tekintő port-réja és köriratós neve, vala-mint születésének és halálá-

nak évszámái: 1893—1986. A portré alatt az alkotóművész kézjegye. A hátlapon az ár-kádsornak a Rerrich Béla tér felőli épületre látható, amelyben az Orvosvegytani Intézet van elhelyezve. En-nek volt igazgatója Szent-Györgyi Albert 1928—1945 között. Az árkaádsor mögött a Dóm tornyai magaslanak. Az éremmező alsó részében a Nobel-emlékérem kicsinyít-tett formázata kapott elhe-lyezést — Nobel-díjának 50. évfordulójára — felirattal. Az emlékéremtől balra: SZO-TÉ-, jobbra: MEE-rövidítés és a kibocsátás éve — 1987 — olvasható.

A bronzérmét a gyűjtőkön kívül is bárki megvásárol-hatja a SZOTE könyvtárban (Lenin krt. 109.) és az érem-gyűjtők klubfoglalkozásain, a Juhász Gyula Művelődési Háznál (Vörösmarty u. 5.).

D. Gy.

